

ŠESTA INTERNACIONALNA KONFERENCIJA ISTORIČARA RADNIČKOG POKRETA U LINCUI

Od 15. do 19. septembra 1970. godine održano je u Lincui šesto, već tradicionalno, međunarodno savjetovanje istoričara radničkog pokreta (Internationale Tagung der Historiker der Arbeiterbewegung — ITH). Njegov stalni organizator — Arbeitsgemeinschaft für Geschichte der Arbeiterbewegung in Österreich iz Beča, — uz finansijsku pomoć UNESCO-a, gradske opštine Linca, Ministarstva za nauku i kulturu i brojnih radničkih i naučnih institucija Austrije, kao i nekih naučnih institucija iz drugih zemalja — okupio je ove godine 96 istoričara radničkog pokreta iz Austrije, Jugoslavije, Engleske, Italije, Rumunije, Savezne Republičke Njemačke, Njemačke Demokratske Republike, Zapadnog Berlina, Mađarske, Švedske, Cehoslovačke, Holandije, Francuske, Belgije, Bugarske, Norveške, Poljske, Svajcarske, te iz Sjedinjenih Američkih Država i Japana. Zbog spriječenosti drugim poslovima, istoričari iz SSSR telegramom su pozdravili konferenciju. Organizovana je i vođena vrlo interesantna i uspješna rasprava o »Politici i ciljevima radničkih partija u prvom svjetskom ratu« kao glavnoj historiografskoj temi, i o »Bibliografiji pariske komune«, kao osnovnoj metodološkoj temi.

Prva tema se sasvim logično nadovezuje na tematiku razmatranu na prethodnom — petom zasjedanju, koje je raspravljalo o »Držanju radništva uoči i na početku prvog svjetskog rata«, te alko se ima u vidu da će naredno — sedmo savjetovanje — u septembru 1971. godine raspravljati o »Masovnim pokretima od 1917. do 1920. godine«, onda se može reći da ćemo time dobiti izvanredno zanimljiv i dosta kompletan materijal za istoriju radničkog pokreta od 1914. do 1920. godine, — za neosporno, presudan i najinteresantniji period u razvitku međunarodnog radničkog pokreta u kojem su postavljeni temelji i savremenom komunističkom i socijaldemokratskom pokretu. Eventualna mogućnost da se materija ponavlja ili podudara, kao što je to, donekle, već bio slučaj na petom i šestom savjetovanju, ne bi nimalo umanjio značaj ove bogate sadržine, već bi samo objektivnom istoričaru pružila mogućnost da uoči različite poglede na pojedine probleme ove tematike, izražene u radovima nekih istoričara zapadnoevropskih ili istočnoevropskih zemalja.

Za prvu temu ovogodišnjeg Lincerskog savjetovanja osobito su bila interesantna dva referata — Politika i ciljevi njemačkih socijalista u prvom svjetskom ratu, čiji su zajednički autori prof. Matthias Erich, dr Susann Müller i dr Hermann Weber iz Savezne Republike Njemačke i O politici i ciljevima ljevice u evropskom radničkom pokretu, koji su pripremili dr Eritz Klein iz Njemačke Demokratske Republike i I. S. Kremer iz Sovjetskog Saveza.

U prvom referatu, sistemom teza, ukazano je na nekoliko najinteresantnijih obilježja karakterističnih za politiku i ciljeve Socijaldemokratske partije Njemačke, koja je trasirala put saradnje sa buržoazijom u ratnim uslovima i time zajedno sa oportunističkim snagama drugih partija potkopala ionako labilne temelje reformizmom i oportunizmom oslabljene Druge internacionale, kao i na antiratne snage u partiji i njihovu aktivnost. U prvom dijelu referata obrađuje se držanje njemačke socijaldemokratije u vrijeme izbivanja rata i unutarpartijska konstelacija snaga — pri čemu se naročito ukazuje na atmosferu poslije famoznog 4. avgusta 1914. godine, kada su socijaldemokrati glasali za ratne kredite — na raspoloženje njemačkog radništva i na pojavu značajnije diferencijacije, u okviru koje se pored do tada eksponirane većine revizionista i manjine radikalnih ljevičara, značajnije unutar partije ocrtava i centrum. U drugom dijelu raspravlja se o unutarpartijskim

razilaženjima do januara 1917. godine i o rascjepu partije, do čega je uglavnom došlo zbog razilaženja u stavovima prema pitanjima građanske borbe za mir ili nadanja u »novu orijentaciju«, te o problemu odbrambenog rata i aneksije, što je i uticalo na formiranje Nezavisne socijaldemokratske partije i radikalne grupe ljevice u njemačkom radničkom pokretu. Treći dio tretira zaoštavanje unutarnje političke situacije u Njemačkoj u proljeće 1917. godine i odjeke ruske februarske revolucije u njemačkom radničkom pokretu, koji su se, između ostalog, manifestovali u velikom aprilskom štrajku. U četvrtom dijelu razmatra se politika socijalističkih grupacija u partiji od obrazovanja većine u Rajhstagu koja je podržala mirovnu rezoluciju jula 1917. godine, do Brest—Litovskog mira, pa se apostrofiraju — mirovna izjava Nezavisne socijaldemokratske partije, učeše obiju njemačkih socijaldemokratskih partija na Štokholmskoj konferenciji, uloga njemačkih socijalista u zamjeni Mihaelissove pomirljivijom Hertlingovom vladom, uticaj oktobarske revolucije na njemački radnički pokret, januarski štrajk njemačkih radnika i pozitivni stav njemačkih socijalista prema miru u Brest—Litovsku. Peti i posljednji dio ovog referata prikazuje stanje među njemačkim socijalistima u posljednjoj fazi rata i preduslove za izbijanje novembarske revolucije u Njemačkoj. Tu autori posvećuju posebnu pažnju pristupanju partije oportunističke socijaldemokratske većine vladi princa Maks Bademskog, revolucionarnim pripremama radikalne ljevice i držanju pojedinih socijalističkih grupacija prilikom izbijanja novembarske revolucije.

Čitava ova materija izložena je na 20 stranica teksta, pa je sasvim razumljivo da tu nije moglo biti dubljih analiza, poniranja u suštinske probleme i ocjena koje bi otišle dalje od uobičajenih gledanja na ulogu Socijaldemokratske partije Njemačke u prvom svjetskom ratu i njen uticaj na rastrojavanje Druge internacionale u tom ratu.

I autori drugog referata nisu pretendovali na iscrpnu obradu »opširne i komplicirane teme« svog referata. Oni su više pretendovali da sistematiizuju jednu skicu ideja i osnovne razvojne linije u nastajanju i, u ratnim prilikama, narastanju ljevice, prikazujući to, uglavnom, na primjerima u njemačkom i ruskom radničkom pokretu. To je i razumljivo, jer su se autori najviše bavili istraživanjima istorije radničkog pokreta svojih zemalja. U kraćem prikazu geneze ljevice u evropskom radničkom pokretu rečeno je da je ona narastala, između ostalog, i pod uticajem sve izrazitije opšte ratne opasnosti, a da je Stutgartski kongres Druge internacionale 1907. godine predstavljao prvu snažnu akciju ljevice u međunarodnim okvirima — kada je Kongres pod njenim uticajima prihvatio energičniju borbu protiv rata i iskorištavanja ratne krize za obaranje buržoazije kao osnovnu orijentaciju Internacionale. Po Klefnu i Kremeru, u ratu ljevica je narastala zahvaljujući teoretskim osnovama jedne nove, u ratnim uslovima izgrađene, strategije i taktike internacionalnog radničkog pokreta kojoj je Lenjin postavio temelje već na samom početku prvog svjetskog rata. Autori su tu evoluciju teoretske misli i praktične aktivnosti revolucionarnih snaga prikazali nešto šire za čitavo vrijeme rata, pokazujući primjerima da lijeve antiratne snage nisu postojale samo »u ruskom, srpskom, njemačkom i engleskom radničkom pokretu«, već da su one od prvih nedelja rata narastale i u svim drugim zemljama. Na taj način je i moglo doći do zamašnog cimervaldskog pokreta, masovnih antiratnih štrajkova i manifestacija. Posebno je ukazano na negativnu ulogu socijalsocijalističkih snaga i na štetnost centrističkog pacifizma.

Koreferate ili saopštenja o politici i ciljevima SDP svojih zemalja u prvom svjetskom ratu podnijeli su istoričari iz Švedske, Norveške, Engleske, SR Njemačke, Mađarske, Rumunije i Bugarske. Iz naše zemlje vrlo uspjelo i sažeto prikazali su stanje i osnovne orijentacione pravce SDS Bosne i Hercegovine i SDP Srbije mr Ilija Hadžibegović iz Sarajeva i dr Sergije Dimitrijević iz Beograda.

U diskusiji o prvoj temi svoja mišljenja o raznim pitanjima, interesantna za stanje, aktivnost i politiku pojedinih struja u međunarodnom radničkom pokretu, pojedinih partija ili struje u njima, iznijelo je 18 istoričara. Pokrenuta su pitanja koja već dugo vremena privlače pažnju istoričara, publicista i političara, — kao što je gledište pojedinih partija na karakter prvog svjetskog rata, učešće i uloga socijaldemokratije u njemu, rat kao imperijalistički ili odbrambeni itd. Čak kad je bilo riječi i o Njemačkom Rajhu, čula su se mišljenja da je Njemačka vodila odbrambeni rat, pa su se onda nalazila opravdanja za socijalističke glasove u parlamentu date za ratne kredite ove zemlje. Polazeći sa različitih, prije svega nacionalnih stanovišta i uzimajući u obzir različite argumente, glavna tema je sa internacionalnih često svodena na nacionalne razmjere i okvire. Umjesto originalnih ocjena

i širih koncepcija i pogleda na problem, koje bi se poslije pedesetogodišnje distance mogle očekivati, preovladala je faktografija i deskripcija, a ponekad i neobjektivno, nekritičko i pojednostavljeno tumačenje istorijskih činjenica.

Posebnu pažnju o ovoj zanimljivoj diskusiji privuklo je pitanje kakav je odnos imala internacionalna socijaldemokratija prema ratu i miru, s jedne, i revoluciji, s druge strane. U opredjeljenju za rat ili mir, jedinstveno je mišljenje, socijaldemokratija nije imala dilema — bila je nedvosmisleno za mir. Brojna su mišljenja da je radnička klasa bila raspoložena za revoluciju, naročito poslije oktobra 1917, ali ipak do sudbonosnih revolucija nije došlo jer socijaldemokratija intimitno nije u revoluciji vidjela perspektivu. Ostalo je nedovoljno osvijetljeno pitanje — zašto se socijaldemokratija, stojeći pred dilemom mir ili revolucija, odlučila za mir i nakon praktičnog primjera ruske revolucije? Više svjetla na ovo pitanje baciće, vjerovatno, naredna konferencija u Lincu, koja je ponovo postavila na dnevni red ovaj prelomni period u svjetskoj istoriji, ali ovoga puta sa stanovišta oblika i karaktera masovnih pokreta od 1917. do 1920. godine.

Referat za drugu glavnu temu: Bibliografija Pariske Komune, pripremila je Catharine Oukhow iz Antwerpena. Govoreći o značaju Komune, ne samo kao epizode istorije francuskog socijalizma, nego kao velikog događaja u istoriji međunarodnog radničkog pokreta, Catharine Oukhow je ukazala na bogati bibliografski materijal, odnosno na brojne radove o Komuni koji se razlikuju, ne samo po izboru tema, selekciji činjenica, interpretaciji, nego i po ličnostima istoričara i po njihovom političkom uvjerenju. Ona je zatim ukazala na osnovne karakteristike spisa ili obimnijih radova pristalica i protivnika Komune u periodu od 1871. do 1914. godine, na radove u kojima je Komuna kod jednih ili drugih korištena kao politički argument od njene pojave pa dalje, — zatim, posebno, na istoriografiju Komune u Sovjetskom Savezu na jednoj i u Evropi i Sjedinjenim Američkim Državama, na drugoj strani. Pri tome, osnovna je autorova tvrdnja da je ova istoriografija u socijalističkim zemljama usko povezana sa državnim ideologijom, a da je ona u kapitalističkom svijetu različita po mišljenjima, — komunistička, socijalistička, anarhistička i građanska, najčešće zavisno od stavova istoričara prema društvu.

Na ovu temu podneseni su koreferati ili saopštenja istoričara iz Rumunije, Mađarske, Poljske i Bugarske, a oko 10 učesnika uzelo je riječ u diskusiji.

Diskusija je, donekle, bila opterećena faktografijom, ali s obzirom na sam pristup, ona predstavlja doprinos ovom značajnom pitanju. Rečeno je da je istoriografija Pariske Komune veoma obimna, ali da ona predstavlja mješavinu, s jedne strane stvarne istorije Komune koja nije istražena i kritički proučena, i legende o ovom fenomenu, kao mobilizatorske snage radničke klase, s druge strane. Kao najvažnije pitanje vezano za obradu Pariske Komune istaknuto je utvrđivanje njenog karaktera — da li je ona prva proleterska ili posljednja jakobinska revolucija? Međutim, odgovor na ovo pitanje daće samo naučno fundirana i kritički napisana istorija Pariske Komune. Samo će ona moći razlučiti stvarnost od legende i pokazati kojem je socijalističkom pravcu Komuna dala najviše argumenata — taktičke i programske hrane, te koji je istoriografski pravac bio bliže objektivnoj interpretaciji i ocjeni Pariske Komune, neosporno vrlo značajnog događaja druge polovine 19. vijeka.

Već tradicionalno gostoprimstvo gradonačelnika Linca i organizatora ovog naučnog skupa, — koji su učesnicima omogućili da, pored prijatno ispunjenih slobodnih časova u gradu, razgledaju istorijske znamenitosti i prirodne ljepote predjela između Linca i čehoslovačke granice, — učinilo je da je i šesta Lincerska konferencija protekla u vrlo prijatnoj atmosferi međusobnog upoznavanja, upoznavanja istraživačkih dostignuća i vrlo tolerantne razmjene mišljenja.

Nikola BABIC